

DE VERWERKING VAN GOODWILL IN DE JAARREKENING

door Drs. W. Schattinga

Gekochte en zelf gevormde goodwill

Het lijkt weinig zin te hebben in deze bijdrage uit te wijden over de gedachtevorming die zich in de loop van de jaren rond het begrip goodwill heeft voltrokken. Voor het vraagstuk van de verwerking in de jaarrekening is de *gekochte* goodwill het belangrijkste. Deze is het verschil tussen:

a. de bij een verkrijging verworven op huidige kosten gewaardeerde vaste activa (waaronder vervreembare immateriële rechten zoals octrooien, concessies e.d. kunnen voorkomen) en vlottende activa onder aftrek van schulden en voorzieningen – hierna te noemen de intrinsieke waarde van de verkrijging en

b. hetgeen voor deze verkrijging werd vergoed.

De meest voorkomende vorm is de verwerving van de aandelen van een vennootschap door een andere vennootschap, waarbij het genoemde verschil te voorschijn treedt bij opneming van de jaarrekening van de overgenomen vennootschap in de geconsolideerde jaarrekening van de overnemende vennootschap (behoudens bij „pooling of interests accounting” – zie hierna)

Wat stelt dit verschil voor? Bij de bepaling van de waarde van de overgenomen onderneming kan – en terecht, afhankelijk van de situatie waarin deze verkeerde – naar verschillende gezichtspunten zijn gewerkt. Men kan hebben gepoogd de waarde van de goodwill afzonderlijk te bepalen door de contante waarde te berekenen van regelmatig afnemende overwinsten boven een normaal geacht rendement over de intrinsieke waarde. Men kan ook de totale stabiel of stijgend geachte netto winst als grondslag van de berekening hebben gekozen of hebben gewerkt met de „discounted cash flow” methode¹). Hoe dit ook moge zijn gedaan, het goodwill element heeft betrekking op tot huidige waarden gedisconteerde overwinsten, die op vele oorzaken kunnen steunen, zoals: uitstekende management, goede merkenbekendheid, zeer rationele produktie en distributie, gunstige vestigingsplaats, researchactiviteiten, bijzondere know how, goede arbeidsverhoudingen, zwakke concurrentie e.d.

Dit betreft de waardebepaling. De prijs voor de overneming komt echter door onderhandeling tussen twee partijen tot stand, waarbij van de waardebepaling kan zijn afgeweken naar beneden of naar boven, het laatste indien de overnemende partij bereid is gebleken een deel van de voordelen, die zij zelf met de combinatie meent te kunnen bereiken, op te offeren.

De prijs, die wordt voldaan is nauwkeurig vast te stellen indien in liquide middelen en vrij nauwkeuring indien de tegenwaarde bijv. wordt verstrekt in de vorm van obligaties of preferente aandelen der overnemende maat-

¹) Zie hiervoor W. Schattinga „Valuations of companies for acquisition purposes” in Journal U.E.C. 1969, Heft 2.

schappij. Indien de laatste eigen gewone aandelen in ruil verstrekt rijst het vraagstuk van de waardebeoordeling daarvan. De daaraan toegekende waarde is van maatgevend belang voor de grootte van het genoemde verschil (de goodwill). Hierover later iets meer.

Voordat de verwerking van de gekochte goodwill in de jaarrekening wordt besproken is het gewenst enige aandacht te geven aan de *zelfgevoormde goodwill*.

Soortgelijke oorzaken als bovengenoemd voor het ontstaan van overwinsten bij een overgenomen onderneming kunnen voorkomen bij de overnemende onderneming, maar de gekapitaliseerde som daarvan wordt in haar jaarrekening niet getoond. Dit is te verklaren uit de doelstellingen van de jaarrekening. Deze zijn *niet* het tonen van de *waarde* van de onderneming, maar een zodanig inzicht te geven dat een verantwoord oordeel kan worden gevormd omtrent vermogen en resultaat en dit wordt naar de huidige opvattingen op de beste wijze benaderd door de waarden van activa, verplichtingen, voorzieningen en het vermogen als sluitpost systematisch ontleed en geordend te tonen evenals het stelselmatig ontlede en geordende resultaat. De relatie tussen vermogen en resultaat geeft inzicht in het verkregen rendement. Dit vormt voor aandeelhouders en verdere belanghebbenden, daarin geholpen door beleggingsanalisten en financiële pers een waardevol gegeven om zich, met tal van andere gegevens, een oordeel te vormen over de gang van zaken.

Het Nederlandse ontwerp van wet op de jaarrekeningen van ondernemingen noemt in artikel 11 onder immateriële activa ook „goodwill”, maar beperkt de opnemingsgrens in de balans tot ten hoogste het bedrag van de kosten die er aan zijn besteed. De memorie van antwoord (van 14 juli 1969) maakt duidelijk, dat is gedacht aan hetgeen *aan anderen is betaald*, dus niet aan door de onderneming gemaakte kosten, die goodwill scheppend kunnen hebben gewerkt. Dit komt in toenemende mate overeen met de praktijk in ons omringende landen; zelfgevoormde goodwill wordt niet in de balans opgenomen en goodwill scheppende kosten worden in het jaar van ontstaan ten laste van het resultaat gebracht.

Gekochte goodwill, verantwoording in Nederland.

Blijft dus als vraagstuk hoe met gekochte goodwill moet worden gehandeld. Hierna volgen, met voorbeelden, een aantal methoden in Nederland.

- 1 Opnemingsgrens onder activa en geleidelijke afschrijving ten laste van het resultaat. Dit systeem wordt door de maatschappijen van de Koninklijke Shell-groep gevolgd. De jaarverslagen vermelden: „het agio ontstaan bij het verwerven van maatschappijen wordt afgeschreven met een vast percentage over daarvoor in aanmerking komende perioden”²). Hoogovens schrijft de „Goodwill Breedband” ontstaan bij de verwerving in contanten in 1964 van aandelen Breedband N.V. (van de Nederlandse Staat en de Algemene Bank Nederland) in acht jaar met gelijke bedragen af. Een variant is afschrijving in het jaar van verkrijging bij Philips: „. . . de

²) Het verschil tussen intrinsieke waarde en vergoeding wordt kennelijk aangeduid met agio. Onder „deelnemingen” wordt gesproken over het bij verwerving *betaalde* agio.

- betaalde goodwill wordt pro memorie opgenomen” en samen met de overige immateriële activa „ten laste van de resultatenrekening afgeschreven”³).
- 2 De goodwill wordt in het jaar van verwerving ten laste van de reserves gebracht. Deze handelwijze wordt toegepast door Unilever: „Met ingang van het boekjaar 1953 wordt, ingeval bij de verwerving van nieuwe deelnemingen de kostprijs der verkregen aandelen de waarde van het door die aandelen vertegenwoordigde netto materiële actief te boven gaat, in de geconsolideerde jaarrekening het verschil ten laste van de reserves gebracht⁴). Evenzo o.a. OGEM, Van der Grinten N.V. van het boekjaar 1968/69 af (daarvóór methode No. 1) en Gist-Brocades N.V.
 - 3 De goodwill wordt onder activa opgenomen en er wordt *niet* op afgeschreven. Dit was het systeem van Unilever tot en met 1952. Deze handelwijze wordt nog steeds aanvaard in Engeland onder omstandigheden waar geen blijvende vermindering in waarde blijkt. Hetzelfde geldt voor de U.S.A. (zie noot 9 en 19).
 - 4 De goodwill wordt in het geheel niet verantwoord. Dit komt voor bij hetgeen in de U.S.A. „Pooling of interests accounting” wordt genoemd. Deze werkwijze kan voor ons land worden toegelicht aan de hand van de vorming van het AKZO—concern. In 1969 werd besloten tot de fusie van Algemene Kunstzijde Unie N.V. (AKU) en Koninklijke Zout-Organon N.V. (KZO). Naar criteria die wel worden toegepast voor het meten van de omvang van ondernemingen nl. balanstotaal. omzet, eigen vermogen en aantal werknemers, verhieldden AKU en KZO zich ongeveer als 2: 1. AKU deed een aanbod om nieuw uit te geven aandelen te verwisselen voor die van KZO. Zij verantwoordde deze transactie naderhand echter niet als een verkrijging (in Amerika „Purchase accounting” genoemd). In het laatste geval hadden de voor de verwisseling nominaal rond f 250 miljoen eigen aandelen moeten worden uitgegeven met boeking van agio; indien daarbij gesteund zou zijn op de beurskoers ten tijde van eerste bekendmaking (11 juli 1969) en publicatie van het verwisselingsaanbod (7 augustus 1969), zijnde circa f 120,— per aandeel van nominaal f 20,—, d.i. een koers van 600%, zou deze agio f 1.250 miljoen hebben bedragen en de totale tegenwaarde van de verkrijging van KZO f 1.500 miljoen. De intrinsieke waarde van KZO was op 30 juni 1969 volgens het fusiebericht f 1.144 miljoen, zodat de te boeken goodwill f 356 miljoen zou zijn geweest. Door de Amerikaanse methode van „Pooling of interests accounting” (verantwoording als bundeling van belangen) te kiezen werd geen goodwill uit deze transactie getoond, geen agio bij uitgifte van aandelen opgevoerd, maar activa en passiva van beide ondernemingen in AKZO (de gewijzigde naam van AKU na de combinatie) samengevoegd en geconsolideerd⁵). Daar het nominale bedrag van de verstrekte aande-

3) Jaarverslag 1969, toelichting bij de geconsolideerde overzichten.

4) Jaarverslag 1969, algemene toelichting op de jaarrekeningen.

5) De jaarrekening 1969 van AKZO toont wel agio bij uitgifte van aandelen, maar deze heeft kennelijk betrekking op uitgiften wegens vergroting van het belang in Glanzstoff A.G. en Bemberg A.G. en verwerving van nieuwe deelnemingen. Daarbij werd de goodwill afgeboekt van reserves (methode 2). Deze jaarrekening toont dus zowel verantwoording als bundeling van belangen (AKU/KZO) als verantwoordingen als verkrijging.

len AKU groter was dan dat van de verkregen aandelen KZO (ruilvoet 6 : 5) steeg het aandelenkapitaal meer dan bij enkel samentelling. Het verschil kwam ten laste van de reserves. Karakteristiek is dat bij de gevolgde handelwijze de ingehouden winst van KZO kon worden toegevoegd aan die van AKU, hetgeen bij verantwoording als verkrijging niet het geval zou zijn geweest.

„Pooling of interests accounting”

Thans de beoordeling van de vier bovenstaande methoden. Beginnen wij met de meest verstrekkende, No. 4, waarbij de goodwill *niet* wordt verantwoord. Wij bevinden ons hier op het terrein van combinaties van ondernemingen, die in het spraakgebruik met fusies worden aangeduid, betrekking hebbende op niet te zeer in grootte verschillende ondernemingen, bewerkstelligd door verwisseling van gewone aandelen, waarbij dus de oorspronkelijke aandeelhouders hun hoedanigheid van aandeelhouders behouden⁶). Dit in tegenstelling met hetgeen verkrijging, verwerving of overneming wordt genoemd, waarbij wordt gedacht aan een grotere onderneming die een kleinere overneemt tegen liquide middelen of ook door aandelenruil.

Bij een fusie blijven de aandeelhouders hun risico-dragend kapitaal ter beschikking stellen nu met bundeling van belangen. In de regel worden de raden van bestuur samengevoegd tot één gecombineerde eenheid. Er is dan inderdaad, welke ook de juridische vorm zij waarin de eenheid wordt verwerkt, geen voldoende reden om de combinatie als een verkrijging te verantwoorden met vaststelling van verkrijgingsprijs, goodwill, agio op uitgegeven aandelen en absorptie van de ingehouden winsten van één van hen. De jaarrekeningen kunnen in beginsel worden gecombineerd als bij de vorming van AKZO.

Maar wanneer kan men deze verantwoording als bundeling van belangen toepassen en wanneer niet meer? Het spraakgebruik kan hier geen toereikende norm leveren. Waar ligt de grens, is een grootte-verhouding van 2 : 1 wél aanvaardbaar en 3, 4 of 5 : 1 ook nog, maar 10 : 1 niet meer? Ook dan is er bij aandelenruil een bundeling van belangen, zij het dat in een dergelijk geval wellicht slechts één of twee leden van de raad van bestuur van de kleinere onderneming in die van de combinatie worden opgenomen.

Onze Amerikaanse collega's worstelen met dit probleem wanneer nog „Pooling of interests accounting” aanvaardbaar is en wanneer „Purchase accounting” moet worden toegepast. The American Institute of Certified Public Accountants erkende in 1950 de „Pooling of interests accounting” officieel⁷), maar slaagde er niet in goede criteria te geven ter onderscheiding van „Purchase accounting”. Dit geldt ook voor latere bulletins⁸). In beginsel wordt voor het eerste vastgehouden aan het verstrekken van de tegenwaarde in gewone aandelen, continuïteit van management, maar de relatieve omvang, aanvankelijk niet te veel in grootte verschillend, werd „where one of the

6) Prof. M. V. M. van Leeuwe: Concentratie van ondernemingen in Smeetsbundel.

7) In Accounting Research Bulletin No. 40, Business combinations.

8) Hoofdstuk 7 van A.R.B. 43 in 1953, A.R.B. 48 in 1957 en Opinion 10 van de Accounting Principles Board in 1966.

constituent corporations is clearly dominant (for example, where the stockholders of one of the constituent corporations obtain 90 to 95% or more of the voting interest in the combined enterprise) there is a presumption that the transaction is a purchase rather than a pooling of interests." Tenslotte moet echter de beslissing worden genomen in het licht van de „attendant circumstances”.

De „Pooling of interests accounting” heeft in de U.S.A. een grote vlucht genomen, in het bijzonder na publicatie in 1953 van A.R.B. 43 dat in hoofdstuk 5 handelt over „Immateriële activa” en afschrijving van goodwill in eens door afboeking van reserves uitsloot⁹). Bij verantwoording als verkrijging zagen de ondernemers twee bezwaren:

- a. in perioden van hoge beurskoersen met hoge prijs/winst verhoudingen zouden veelal grote bedragen aan goodwill moeten worden verantwoord, die ten laste van het resultaat moeten worden afgeschreven (uit winsten na belasting) of, bij het niet afnemen van de goodwill, onder activa blijven opgenomen (wat weinig aantrekkelijk werd geacht) en
- b. activa en passiva moesten op „fair values” worden herwaardeerd, hetgeen tot hogere afschrijvingen zou leiden (ook uit winsten na belasting)¹⁰).

Dit gaf een druk op de toekomstige winsten en dus op de winst per aandeel en de koers/winstverhouding. Hetzelfde onderging men niet bij de verantwoording als bundeling van belangen, waarbij zonder goodwill verantwoording de boekwaarden kunnen worden samengevoegd¹¹). Het omvangscriterium ging geleidelijk in de praktijk tot zelfs 300 : 1¹²). Ook andere criteria werden uitgehold. Er ontstond veel critiek¹³). De auteurs van Accounting Research Study No. 10¹⁴) willen in feite de „pooling of interests accounting” beëindigen en de goodwill afboeken van reserves. De voorzitter van de Securities and Exchange Commission heeft gesteld dat „if the accountancy profession does not act promptly on the problems of pooling and goodwill, the urgency of the situation may dictate rule making by the S.E.C.”¹⁵). Het is te verwachten dat nog dit jaar, wellicht nog vóór de

⁹) Lump-sum write-offs of intangibles should not be made to earned surplus immediately after acquisition, nor should intangibles be charged against capital surplus. If not amortized systematically, intangibles should be carried at cost until an event has taken place which indicates a loss or a limitation on the useful life of the intangibles.

¹⁰) Tussen a) en b) bestaat uiteraard samenhang; wijst men van het verschil tussen boekwaarden en verkrijgingsprijs door herwaardering een deel toe aan activa en passiva dan vermindert dit het bedrag van de goodwill.

¹¹) Eenmaal de verantwoording als bundeling van belangen aanvaard hebbende, kunnen controlerende accountants die bij één of beide combinerende ondernemingen waardering en winstbepaling naar bepaalde grondslagen hebben aanvaard moeilijk bezwaar tegen dezelfde grondslagen maken t.a.v. de samengevoegde jaarrekeningen. In het geval van AKZO werd waardering op vervangingswaarde bij KZO herleid naar de historische kostenwaardering bij AKU, maar de aanvullende afschrijvingen „in verband met het gestegen prijspeil” bleven gehandhaafd.

¹²) Arthur R. Wyatt: A critical study of accounting for business combinations. Accounting Research Study No. 5, 1963, blz. 73.

¹³) O.a. Abraham J. Briloff: „Dirty Pooling” The Accounting Review, juli 1967.

¹⁴) George R. Catlett en Norman O. Olson „Accounting for Goodwill”. Deze in 1968 gepubliceerde studie had niet de instemming van de „Director of Accounting Research” Reed K. Storey, maar werd gepubliceerd om de discussie te stimuleren.

¹⁵) The Journal of Accountancy, april 1969, blz. 16.

publicatie van dit artikel, nieuwe richtlijnen van het A.I.C.P.A. zullen verschijnen waarin „pooling” wordt beperkt tot gevallen waarbij de aandeelhouders van de kleinere maatschappij tenminste 10% van de gewone aandelen van de combinatie verwerven en waarbij „pooling” niet wordt aanvaard indien het fusieplan de afstoting binnen twee jaar van belangrijke vaste activa complexen omvat (waaruit boekwinsten zouden kunnen voortkomen).

Het is jammer dat een in daarvoor passende gevallen voordelen biedend systeem door onjuiste toepassingen in discrediet werd gebracht. Er zijn onmiskenbaar voordelen aan de verantwoording als bundeling van belangen verbonden. Hierboven werd als voorbeeld de vorming van AKZO genoemd. Ondersteld werd dat bij verantwoording als verkrijging door AKU de aan de aandeelhouders van KZO uitgekeerde aandelen zouden zijn verantwoord tegen de geldende beurskoers van 600%, d.i. met een totaal van f 1.500 miljoen. Maar zou AKU bij uitgifte van een dergelijk groot aantal aandelen aan derden - nagenoeg gelijk aan haar eigen aandelenkapitaal - hebben kunnen uitgeven à 600%? Het is niet aannemelijk; maar welke koers had dan moeten worden genomen om de tegenwaarde van de verkrijging van KZO aan te geven? Het mag ook tot nadenken stemmen dat indien de fusie één jaar later op gelijke voorwaarden zou hebben plaats gehad en de beurskoersen van AKU en KZO evenzeer zouden zijn gedaald als die van AKZO, met een koers van 2/3 van 120 d.i. f 80 of 400% had moeten worden gerekend, leidend tot een negatieve goodwill. Deze vraagstukken vervallen bij de verantwoording als bundeling van belangen zoals AKZO deed. Een ander voordeel van de gekozen methode is dat bij overzichten van vroegere jaren, die met andere gegevens belangrijk zijn voor een projectie naar de toekomst, de gegevens der fusionnerende ondernemingen kunnen worden samengevoegd, hetgeen bij verantwoording als verkrijging minder passend is.

Op te merken is dat hetgeen bij de verantwoording als bundeling van belangen wordt beoogd ook kan worden verkregen bij inbreng van de aandelen der combinerende vennootschappen in een voor dit doel nieuw opgerichte houdstermaatschappij, waarbij het gewone aandelenkapitaal daarvan wordt gelijkgesteld aan de som van die der samenstellende vennootschappen (met aanpassing, ook der reserves, wegens een andere omruilverhouding dan 1 : 1) en waardering van de in de houdstermaatschappij ingebrachte aandelen op de intrinsieke waarden (in dit geval steunend op boekwaarden)¹⁶).

Verwerking van goodwill in jaarrekening

Indien fusies op een van deze wijzen gerealiseerd worden, blijft voor de verantwoording als verkrijging over hetgeen tegen liquide middelen, preferente aandelen of bijv. obligaties wordt verkregen of wel tegen in verhouding tot het eigen aandelenkapitaal niet te grote pakketten eigen aandelen.

Daarbij treedt in consolidatie veelal goodwill te voorschijn. Methoden 2 en 3 hebben met de verantwoording als bundeling van belangen gemeen, dat zij geen druk van afschrijving op goodwill op de resultatenrekening plaatsen. Methode 1 doet dit wel. Daarmede wordt het bij aankoop van goodwill

¹⁶) O.a. de oprichting van de Nationale Nederlanden in 1963 en Gist-Brocades in 1967.

afgestoten vermogensbestanddeel in de loop van de jaren weer toegevoegd zonder aantasting van reserves. Dit gezichtspunt lijkt voor het onderhavige vraagstuk niet van overwegend belang. Bij het vaststellen van de uitkeerbare winst spelen de subjectief te bepalen instandhoudingsvoorzieningen van het vermogen ter waarborging van de continuïteit van de onderneming en de eisen van haar interne financiering een overwegende rol ¹⁷⁾). Bij de beoordeling van de methoden 1 tot en met 3 moeten in de eerste plaats de aard van de goodwillpost en de doelstellingen van de jaarrekening voor ogen worden gehouden.

De gekochte goodwill is een verschil als op blz. 427 aangegeven. Er is relatie met de verwachte toekomstige overwinsten van de overgenomen onderneming, maar de post kan uit overnemingen stammen waarbij geheel verschillende gezichtspunten gegolden hebben inzake de te verwachten overwinsten - dalend, stabiel of stijgend. De werkelijkheid kan sterk van de verwachtingen afwijken - positief en negatief. Er is geen „perfect foresight”. Overwinst is meer kwetsbaar dan een normale winst over de intrinsieke waarde. Bij overnemingen gaan de overgenomen ondernemingen op in een groter geheel. Maatregelen worden genomen tot integratie in en tot rationalisatie van het nieuwe geheel. Onderscheiding van de zelfgevormde goodwill is na korte tijd niet meer mogelijk.

Methode 1 is de klassieke methode, men zoekt aansluiting met de berekeningswijze die bij de waardebepaling werd toegepast. Men ziet de gekapitaliseerde overwinst als identiek met de goodwillpost en poogt de gerealiseerde overwinsten voor afschrijving op de goodwill te bestemmen. Afgezien nog van het feit dat waardebepaling en overnameprijs kunnen verschillen, gaat het bedoelde verband spoedig verloren. Het heeft in het algemeen weinig zin na 5, 10 of 15 jaar nog bedragen ten laste van het huidige resultaat te brengen, die van verwachtingen in het verre verleden stammen. Uit een oogpunt van de doelstellingen van de jaarrekening moet het huidige resultaat tegenover het huidige opererend vermogen worden geplaatst.

De voorstanders van methode 2, directe afboeking van de goodwill van de reserves, laten dit laatste argument zwaar wegen. Als balanspost heeft de gekochte goodwill evenmin als de zelfgevormde goodwill betekenis. Belegingsanalisten hebben de neiging deze post uit te schakelen evenals de afschrijving erop in de Winst- en Verliesrekening. In de „cash flow” vindt alleen de uitgaaf in kas in de periode waarin deze is gedaan een plaats.

Ook bij - zij het relatief - kleinere verkrijgingen tegen uitgifte van eigen aandelen blijft het bezwaar dat bij het vaststellen van de tegenwaarde van een schommelende beurskoers moet worden uitgegaan, in het bijzonder indien de verhandelbaarheid der uitgegeven aandelen tijdelijk wordt beperkt. Het is dan aantrekkelijk voor de afboeking van de goodwill in de eerste plaats het agio bij uitgifte van de eigen aandelen te gebruiken ¹⁸⁾).

¹⁷⁾ Prof Drs. R. Burgert: Bedrijfseconomisch aanvaardbare grondslagen voor de gepubliceerde jaarrekening. Accountantsdag 1967.

¹⁸⁾ O.a. Gist-Brocades en Van der Grinten (van 1968/69 af van de fusie-agio reserve en/of van de rekening Herwaardering). De volgorde van afboeking: van fusie-agio, dan van andere kapitaalreserves en tenslotte - zonodig - van winstreserves is gewenst.

Een argument tegen de afboeking van reserves is dat bij koop van goodwill een vermogensbestanddeel wordt opgeofferd om toekomstige winsten te ontvangen. Dit kan, afhankelijk van de eigen winstgevendheid, leiden tot een hogere winst per aandeel dan verkregen door eigen activiteiten. Het is om een juist inzicht te behouden daarom gewenst in jaarverslag en/of jaarrekening van belangrijke verkrijgingen althans het totale daarmede gemoeide bedrag te vermelden met hetgeen daarvan is geacht te zijn voldaan voor goodwill.

De memorie van toelichting bij het Nederlandse Ontwerp jaarrekeningen zegt er van: „Immateriële activa (waaronder Goodwill W.S.) behoeven niet in de balans te worden opgevoerd . . . hoezeer zij ook een werkelijke waarde kunnen vertegenwoordigen, die waarde betekent in het algemeen een anticipatie van toekomstige winsten, heeft daardoor een min of meer speculatief karakter en kan van dag tot dag veranderen: door de vestiging van een concurrent kan de goodwill snel dalen . . . Er bestaat derhalve reden bij de waardering van deze activa meer aan de voorzichtige kant te blijven dan bij andere posten”.

Methode 3 kan men zien als een overgang om tot toepassing van methode 2 te geraken. Indien de goodwill inderdaad niet vermindert, is afschrijving in Engeland en de U.S.A. niet vereist, maar in feite moet in verschillende gevallen worden aangenomen, dat de bij aankoop bestaande goodwill wel teruggaat en men de overwinsten van het geheel door nieuwe acties weer op peil brengt. Gekochte goodwill wordt dan geleidelijk vervangen door zelfgevoerde goodwill. Zodra afboeking tegen reserves mogelijk wordt is dit gewenst¹⁹⁾.

Nog een enkel woord over een negatief verschil tussen overnameprijs en intrinsieke waarde. Dit ontstaat bij een onvoldoende rentabiliteit van de overgenomen onderneming. Er is dan alle aanleiding de waardering van activa en passiva nog eens kritisch te bezien en deze zo nodig te verlagen resp. te verhogen. Het laatste kan ook geschieden door een voorziening te treffen voor kosten die moeten worden gemaakt om de rentabiliteit te herstellen. Het is echter mogelijk dat er een negatieve „goodwill” overblijft, waarvan het aanvaardbaar is deze aan de reserves toe te voegen.

Conclusies

Schrijver dezes is zich bewust in het bovenstaande voor Nederland alleen een terreinverkenning te hebben gegeven. Meer onderzoek naar de stand van zaken ook in de andere Europese landen zou nuttig zijn. In het bestek van dit artikel kon ook niet in alle bijzonderheden worden getreden over de discussie in de U.S.A.²⁰⁾.

Zijn conclusies zijn:

¹⁹⁾ In de U.S.A. wordt dit thans nog niet aanvaardbaar geacht, vandaar nog vele gevallen van niet afschrijving. Research Study No. 10 vermeldt dat in onderzochte jaarrekeningen over 1966 in 192 gevallen „goodwill” onder immateriële activa voorkwam, waarvan afgeschreven tot p.m. 35, gedeeltelijk afgeschreven 43, geen afschrijving 72, niet vast te stellen 42.

²⁰⁾ Zie o.a. de geciteerde Accounting Research Studies No. 5 en 10.

Verantwoording als bundeling van belangen (pooling of interests accounting) is voor fusies aanvaardbaar.

Bij verantwoording als verkrijging (purchase accounting) is directe afboeking van goodwill tegen reserves gewenst; in daartoe passende gevallen is geleidelijke afschrijving ten laste van het resultaat aanvaardbaar. De feitelijke situatie behoort door de leiding van de onderneming in overleg met haar controlerende accountants te worden beoordeeld.

Het is gewenst dat het N.I.v.R.A. en organisaties van het bedrijfsleven zich bezinnen op de criteria die een aanvaardbare onderscheiding kunnen leveren tussen fusies in de hierbedoelde zin en verkrijgingen. Richtlijnen moeten enerzijds flexibel zijn (het niet aanvaarden van directe afboeking van goodwill van reserves leidde in de U.S.A. tot een vlucht in de „pooling of interests accounting”) en anderzijds voldoende gepreciseerd om uitwassen te voorkomen.